

SORG- OG KRISEPLAN

KVIKMARKENS PRIVATSKOLE

Pr. 1/4 2021 er Ea Eskjær-Køppen skolens kontaktperson

Indhold

Forord.....	2
At søge hjælp eller assistance som personale.....	2
Sorgreaktioner hos børn.....	2
Kommunikation.....	4
Skole/hjem samarbejde.....	4
Klassen.....	4
1. En elev mister en af sine nærmeste (mor, far eller søskende).....	5
Umiddelbart efter dødsfaldet.....	5
Opfølgning.....	5
Begravelsen.....	5
Tiden efter begravelsen.....	5
Opfølgning i klassen.....	6
Børns forskellige sorgreaktioner.....	6
2. Dødsfald (elev).....	6
Umiddelbart efter dødsfaldet.....	6
Om begravelsen.....	7
Tiden efter begravelsen.....	8
Opfølgningen - elevernes sorg reaktioner.....	8
3. Dødsfald (personale).....	8
Umiddelbart efter dødsfaldet.....	8
4. Ulykker på skolen.....	9
Ved alvorlige ulykker.....	9
Opfølgning.....	9
5. Ulykker der sker uden for skolens område (ekskursioner, lejrskole etc.).....	10
Personalets håndtering af ulykken.....	10
Skolelederens håndtering af situationen.....	10
Skoleledelsens videre håndtering af situationen efter barnet/børnene er tilbage på matriklen.....	10
Opfølgning.....	10
6. Alvorlig sygdom hos elev.....	11
7. Alvorlig sygdom hos forældre/nær pårørende til elev.....	11
8. Alvorlig sygdom hos personale.....	11
9. Når personale mister nærtstående slægtning.....	11
Lige efter dødsfaldet:.....	11
10. Børn ramt af skilsmisse.....	12
Aktuelle telefonnumre.....	13
Relevant litteratur.....	13
Relevante links.....	13
Relevante undervisningsmaterialer.....	14
Tekstforslag til breve.....	14
Bilag A:.....	14
Meddelelse om dødsfald.....	14
Bilag B:.....	14
Informationsbrev om begravelse.....	14
Bilag C:.....	14
Informationsbrev ved lærerens/SFO-personales død.....	14

Forord

I denne sorg- og kriseplan kan du hente viden om børns sorg og krisereaktioner, anbefalinger til hvordan de bedst støttes, og vejledning om, hvordan du skal forholde dig i tilfælde af ulykke eller dødsfald.

Sorg og Kriseplanen har til formål at hjælpe det berørte barn og dennes familie samt de voksne og elever på skolen, som bliver berørt af det aktuelle tilfælde. Planen skal medvirke til at sikre, at lærere og pædagoger på skolen kender til, husker på og har redskaber til at håndtere elever i sorg og krise. Desuden skal planen hjælpe med at give ro og retning og til at der handles i en akut konkret krisesituation (som f.eks. ved dødsfald) og at der i kølvandet på hændelsen tales åbent om hændelsen. Vi ønsker, at hverken eleverne eller de berørte voksne omkring barnet kommer til at stå alene.

Børn oplever ikke kun sorg, når far, mor eller en anden nærtstående dør. De oplever det også ved andre former for tab, f.eks. ved skilsmisse, når mor eller far er alvorligt syge og måske skal dø, eller hvis de selv er syge.

Børns sorg spænder lige fra sorg over tabet af en god kammerat, der flytter eller yndlingsbamsen, der bliver væk - det, vi kalder små tab eller symbolske tab - til de store og gennemgribende tab, f.eks. hvis far, mor, en bror, en søster eller en bedsteforælder dør. Sorgen kan fylde mere eller mindre hos det enkelte barn, alt efter den betydning, det mistede opleves at have.

Børn, der oplever et tab, er dybt afhængige af, at omgivelserne hjælper dem, da ansvarlig voksenhjælp er den vigtigste forudsætning for at de kommer igennem sorgen som hele mennesker.

Hver dag tilbringer børn mange timer i skolen. Det betyder, at du, hvad end du er lærer, pædagog eller anden ressourceperson er en særdeles central person i børnenes liv. Som lærer er du en vigtig person for børn i sorg, fordi du i kraft af din uddannelse og erfaringer, har en bred vifte af kompetencer, der er værdifulde i forhold til børn, der har brug for ekstra omsorg og støtte. Måske kender du det enkelte barn, har ofte dets tillid og måske er du ekspert i at tale med børn og give omsorg. Lærere er ofte relativt neutrale personer, der ikke på samme måde som barnets familie, er tynget af det, der er sket. Det giver barnet mulighed for at tage ting op i skolen, som ellers kan være for svære at diskutere derhjemme.

Denne sorg og kriseplan består af tre dele, henholdsvis:

- En indledende generel videns-del, med uddybende informationer om børns sorgreaktioner, samtaleteknikker, bud på samarbejde med hjemmet mm.,
- Her-og-nu anvisninger til håndtering af den akut opståede krise (ulykke, dødsfald etc.), samt håndtering af andre sorg-/krisesituationer,
- Forslag til videre læsning, samt tekstforslag til breve.

At søge hjælp eller assistance som personale

Det kan være en stor opgave at løfte, når man skal hjælpe personer der oplever død eller ulykke på tæt hold og derfor har Kvikmarkens Privatskole ladet denne plan udforme, ligesom der er udpeget og uddannet en kontaktperson til at hjælpe og støtte personalet, såfremt der skulle opstå svære og ulykkelige situationer som er beskrevet. Navnet på vedkommende kontaktperson står øverst i dette dokument.

Sorgreaktioner hos børn.

Sorgreaktioner kan være forskellige fra barn til barn, og vil ofte afhænge af barnets alder, modenhed, måde at være på, omstændighederne omkring barnet, og mange andre faktorer.

Ethvert barn er unikt og enhver hændelse, som udløser sorg, er forskellig. Der er dog reaktioner som man almindeligvis ser hos børn i sorg, uanset alder.

Ved alle sorgreaktioner er det normalt og naturligt, at der er:

- **Følelsesmæssige reaktioner** – f.eks. længsel, tomhed, vrede, hjælpeløshed, ensomhed mv.
- **Fysiske reaktioner** – fx søvnproblemer, hovedpine, manglende energi, kvalme, mavepine, hjertebanken, åndenød mv.
- **Adfærdsmæssige reaktioner** – f.eks. social isolation, gråd, irritabilitet, sårbarhed, afhængighed, opfarendhed,
- **Kognitive reaktioner** – f.eks. nedsat koncentration, manglende beslutningsevne, tab af fremtidsperspektiv, undgåelse af minder, forstyrrelser af perception.
- **Eksistentielle reaktioner** – f.eks. meningsløshed, identitetstab, isolation, oplevelser af uretfærdighed mv.

Du kan opleve at komme i tvivl om hvorvidt et barns sorgreaktion er normal. Nogle børn rammes af kompliceret sorg og får deres tilværelse, trivsel og hverdag invalideret af det tab, de har lidt. De får brug for professionel og specialiseret hjælp. Det afgørende for om sorgforløbet er normalt er ikke hvilke symptomer barnet har, men hvor intensive de er, og hvor længe de har varet.

Sorgforløbet bliver først kompliceret, når reaktionerne fylder så meget, at barnet ikke længere kan fungere hensigtsmæssigt i hverdagen.

Er du i tvivl, om barnets sorgreaktioner er naturlige, kan du snakke med en kollega eller eventuelt bede skolepsykologen om råd.

Børn kan som nævnt reagere meget forskelligt, og viser måske ikke de samme reaktioner, som beskrevet her. Det vigtigste er dog, at du er opmærksom på ændringer i et barns adfærd, som påkalder bekymring, og at du handler på denne bekymring ved at sørge for, at barnet får hjælp. Det er vigtigt at give sorgbearbejdelsen tid og plads. Familie og venners støtte er også uhyre vigtig. Alle der sørger, har brug for ekstra omsorg i en lang periode. At tale om sorg kan være meget tungt, men det er vigtigt at vi sætter ord på sorgens væsen og får talt om det i klassen eller i SFO'en. I sorgbearbejdelsen er det vigtigt at hjælpe hinanden med at få plads til de følelser, som kan være svære at tale om og dele med andre.

Børn, der sørger, har brug for at opleve, at det er i orden/acceptabelt at vise alle følelser – at blive vred, at blive bange eller at græde. Selvom børn får en alvorlig besked, betyder det ikke, at de hele tiden går rundt og er kede af det. Børn går, på en anden måde end voksne, ind og ud af sorgen. De tager det i deres eget tempo. Ind i mellem leger de, og er til stede i nuet. Det er pauserne mellem aktiviteterne, der gør ondt.

Enhver traumatisk oplevelse af tab skal tages alvorligt, og som voksen og lærer har du et medansvar for, at det sker. Som voksen kan man dog føle sig utilstrækkelig og afmægtig når man står over for et barn, som har oplevet et alvorligt tab. Du kan ikke ændre det skete eller erstatte den mistede. Og måske rammer barnets sorg også en sorg eller en angst i dig selv.

Som medarbejder ved Kvikmarkens Privatskole er du at betragte som en *signifikant anden voksen*, dvs. en voksen uden for barnets familie, som barnet kender og måske har et nært forhold til. Din opgave består derfor i at være en støtte for barnet ved at være den, der hjælper med at forarbejde sorgen, så godt det lader sig gøre i forbindelse med klassens daglige opgaver og rutiner.

Som voksen skal du være opmærksom på barnet og være klar til at tale om den svære sorg, hvis barnet udtrykker behov herfor. Her er det vigtigt, at du som den voksne tør tage initiativet i forhold til den svære snak, en snak som barnet oftest gerne vil deltage i. Hvis du mærker, at barnet isolerer sig eller trækker sig ind i sig selv, så kan det være en indikation på, at der er behov for at snakke sammen.

Sorg- og krisebearbejdning er en langstrakt proces, hvor skolen kontinuerligt og tålmodigt må have fokus på behovet for hjælp og overveje hvilke hensyn der skal tages i dagligdagen, så barnet på sigt kan hjælpes tilbage til en normal skolegang. Det er skolelederen eller den pågældende klasselærer, der koordinerer dette arbejde.

Kommunikation

Som udgangspunkt kræver det ikke en bestemt uddannelse for at gøre en forskel for et barn, der har det svært. Det du skal tilbyde, er nemlig samtale. Ikke terapi. Du giver omsorg og nærvær – ikke behandling.

Dialog med et barn i sorg handler grundlæggende om at turde. At turde vise at du gerne vil høre det, som barnet har at fortælle. At turde stille spørgsmål - og lige så vigtigt – at være parat til at lægge øre til.

Det er ikke nok at sige: *Du kan altid komme til mig, hvis du vil snakke*. Det voksne ansvar består i at tilbyde hjælp og samtale – og i at gentage tilbuddet, hvis barnet i første omgang siger nej, eller signalerer at det ikke har lyst til at snakke. Fortæl at du henvender dig, fordi du bekymrer dig om det. "Tale er guld" i mødet med børn i sorg - det handler altså grundlæggende om at snakke med barnet. Samtale og interesse i barnet vil nemlig på sigt hjælpe det væk fra følelsen af tavshed og isolation. Når vi møder et menneske i sorg, har vi en tendens til at ville trøste, ofte ved at aflede den andens tanker fra det sørgelige. Det kan ganske vist hjælpe her og nu, men på sigt er det sundere at føle sorgen og smerten.

Derfor skal voksne ikke prøve at opmuntre et sørgende barn ved fx at sige: Du skal ikke græde mere. Det skal nok gå alt sammen. Prøv i stedet at vise barnet, at det er tilladt at have det svært. Sig fx: Det er vel nok sørgeligt, at din mor er død. Barnet finder selv ud af at aflede sine tanker, når det er klar til at skifte emne.

Skole/hjem samarbejde

Det er vigtigt at familien mærker din opbakning og vilje til at støtte din elev i tab- og sorgsituationen, men det er også vigtigt at du får de nødvendige informationer fra familien til at kunne handle hensigtsmæssigt og målrettet. Forsøg at forpligte forældre til at informere skolen i tilfælde af kritiske forandringer i hjemmet.

Klassen

Klassen udgør et af de vigtigste sociale fællesskaber i barndommen, så inddragelsen af den berørte elevs klassekammerater er særlig vigtig. Som klasselærer eller pædagog skal du være opmærksom på, at klassekammeraterne får mulighed for at stille spørgsmål og få svar. På den måde kan det undgås, at den berørte elev mødes med tavshed og usande vandrehistorier, som gør skoledagen vanskelig.

Nogle gange vil den berørte elev eller dennes forældre gerne selv fortælle om sygdommen. Andre gange foretrækker eleven, at læreren fortæller det. Uanset hvad, så kræver det at du henter samtykke fra elev og forældre.

Med denne sorg- og kriseplan ønsker vi at lægge op til, at alle medarbejdere på Kvikmarkens Privatskole bliver i stand til at hjælpe med situationsfornemmelse og med handlekraft. Det er dog vigtigt at slå fast, at traumatiske begivenheder er grundlæggende forskellige og påvirker forskelligt. Ikke to situationer er ens, hvilket betyder, at der ikke findes færdige løsninger der kan bruges i alle situationer. Denne sorg- og kriseplan er søgt udformet med klare anvisninger og procedurer, dog kan de bruges fleksibelt og tilpasses alt efter den konkrete situation og de konkrete behov.

1. En elev mister en af sine nærmeste (mor, far eller søskende)

Umiddelbart efter dødsfaldet

1. Skolelederen orienteres.
2. Skolelederen orienterer resten af personalegruppen, via en fællessamling i personalerummet. Informationen skal være kortfattet, enkel og korrekt. Der ringes til de lærere, som har den pågældende elev, men som ikke er til stede.
3. Skolelederen sender et brev hjem til klassens forældre eller en mail over Skoleintra, med kopi til personalet.
4. Klasselæreren orienterer klassen (se eventuelt skabelon på side 26). Vær opmærksom på, at de pårørende måske selv ønsker at informere klassen, eller at være til stede, når der informeres.
5. Tal åbent om dødsfaldet i klassen, også selvom eleven ikke er til stede. Fortæl, om muligt, hvad der er sket. Forbered kammeraterne på, at eleven kan være mere sårbar end ellers, og at de derfor må vise ekstra omtanke og støtte. Tal også åbent, mens eleven er der.
6. Vær opmærksom på elever, der følelsesmæssigt påvirkes, måske som følge af egen frygt for at miste eller på grund af erfaring med et konkret tab.
7. Skolen sender en kondolencebuket hjem umiddelbart efter dødsfaldet (hvis der er flere søskende koordineres hjemsendelse af kondolencebuketter fra klasserne).
8. Klasselæreren tager kontakt til hjemmet inden begravelsen, dels for at høre om mulighed for eller familiens lyst til deltagelse, og dels for at høre, hvad skolen kan gøre for at hjælpe eleven. Det anbefales, at elever fra klasserne deltager i begravelsen, hvis familien er indforstået med dette. En god idé kan være, at klasselæreren deltager i begravelsen.

Opfølgning

1. Klasselæreren opretholder kontakten med eleven og dennes familie.
2. Klasselæreren sørger for løbende at orientere klassens lærere og andre implicerede lærere.
3. I samarbejde med forældrene udpeges en lærer eller pædagog, som tager sig særligt af eleven.
4. Vær opmærksom på elevens sorgreaktion.
5. Vær opmærksom på elevernes forskellige sorgreaktioner.
6. Bemærk, at skolepsykologen og AKT-læreren kan være vigtige ressourcepersoner i opfølgingsarbejdet.
7. Et besøg på gravstedet kan være en god anledning til at få snakken i gang, både for den berørte elev og for resten af klassen.
8. I det første år efter dødsfaldet vil det være en god ide at være specielt bevidst om eleven efter højtiderne
9. Et ekstraordinært forældremøde kan være nyttigt.

Begravelsen

Klasselæreren aftaler med familien vedrørende mulig deltagelse i begravelsen, hvordan og hvor mange. Det er signalværdien og det støttende element der er i højsædet. Måske skal deltagelsen afgrænses til udvalgte lærere/pædagoger samt et par klassekammerater. Især i de mindre klasser er det vigtigt, at eleverne deltager med "sin egen" ledsagende voksen. Det er væsentligt, at frivilligheden råder, der må ikke øves noget pres. Ligeledes aftaler klasselæreren med klassen og forældrene, om der skal sendes blomster til begravelsen fra klassen, elever og forældre. Skolelederen sørger for, at der sendes blomster fra skolen.

Tiden efter begravelsen

Klasselæreren/teamet/pædagogerne skal være opmærksom på, at:

- Der jævnligt tales med barnet om, hvordan det går. Der kan evt. henvises til andre, f.eks. sundhedsplejersken.
- Eleven, i forbindelse med samtaler og situationer i klassen og SFO/Klubben, kan føle sig berørt
- Tænke på mærkedage for barnet.
- Der kan være behov for at tale konkret om dødsfaldet og savnet i lang tid – også for at gøre de andre elever bevidste om, hvor lang tid sorg kan tage.
- Tilbyde at gå med på kirkegården, evt. sammen med klassen.
- Have jævnlig kontakt med hjemmet, også for at sikre, at barnet og familien får oplysninger om muligheder for hjælp fra rådgivningsgrupper, sorggrupper eller andet. Læreren kan tage kontakt til sundhedsplejersken for at få oplysninger om støttemuligheder

Opfølgning i klassen

Brug tiden indtil eleven kommer i skole til at tale om det at miste. Aftal eventuelt med hjemmet, om det vil være en god idé at tage emnet nærmere op i klassen, også når den sorgramte elev er til stede.

Gentag gerne for eleverne, at sorg tager meget lang tid at bearbejde, og at den ”sørgende” vil prøve at være ”normal”, men at intet er normalt, når man har mistet en far/mor/søskende, og der bør vises særlig omtanke. Spørg jævnligt til eleven – sorg tager tid.

Vær opmærksom på, at en kammerats sorg rører ved angsten hos alle børnene.

Børns forskellige sorgreaktioner

- Nogle bearbejder hurtigt sorgen, efter at dødsfaldet er kendt. Andre vil først få mærkbare reaktioner nogen tid efter.
- Børn kan gå ”ud og ind” af deres sorg.
- Skyldfølelser er typiske udslag af sorgreaktioner hos børn og unge. Hos børn forbindes skyldfølelsen ofte med, om de fortsat kan lege og have det sjovt. Både hos børn og teenagere forbindes den tit med ”magisk tænkning”: Døde hun, fordi jeg sagde hun var dum? Døde han, fordi jeg gjorde noget grimt ved ham?
- Skolepsykologen og familiens præst kan være nyttige som ressourcepersoner i opfølgingsarbejdet.

2. Dødsfald (elev)

Umiddelbart efter dødsfaldet

1. Skolelederen orienteres.
2. Skolelederen orienterer hele personalegruppen, via en fællessamling i personalerummet. Informationen skal være kortfattet, enkel og korrekt. Der ringes til de lærere, som har den pågældende elev, men som ikke er til stede.
3. Klasselæreren og dennes teammakker orienterer og taler med klassen (se eventuel skabelon på side 26) og at begge bliver i klassen resten af skoledagen.
4. Ingen børn sendes hjem, før klassens øvrige forældre er underrettet telefonisk om det skete.
5. Der sendes besked fra skolens kontor til forældrene i klassen, hvori skolens leder informerer om det skete, og hvor forældrene bedes være ekstra opmærksomme på at snakke om det skete.
6. Det skal overvejes om der i stedet skal ringes til forældrene, idet det er vigtigt at sikre, at ingen elever er alene hjemme, når de kommer hjem fra skolen/SFO/klub.
7. Børn, som ikke er til stede, underrettes om det skete (evt. via forældrene).

8. Klasselæreren overleverer en beskrivelse af forløbet af dagen til kollegerne i klassen, til skolens ledelse og til andre berørte kolleger og ressourcepersoner.
9. Det er meget vigtigt, at klasselæreren ikke står alene i situationen, og at de får stor støtte og hjælp af kollegerne. Det er vigtigt at klasselæreren siger ærligt hvis denne ikke føler at kunne magte opgaven. Det anbefales at der tales med skolelederen om dette.
10. Skolens øvrige klasser orienteres af deres respektive klasselære eller af anden gennemgående lærer i klassen, og der indledes en samtale om det der er sket.
11. Skolelederen har ansvaret for, at flaget hejses på halv stang, når samtlige klasser er underrettet.
12. Skolelederen skriver en meddelelse til samtlige af skolens elever og deres forældre om dødsfaldet.
13. Der afholdes en fælles mindehøjtidelighed, helst dagen efter meddelelsen om dødsfaldet. Hvis det er muligt, inddrages børnene fra den pågældende klasse i planlægningen af mindehøjtideligheden. Skoleleder drager omsorg for, at de pårørende inviteres til mindehøjtideligheden.
14. I tilfælde af trafikuheld er det væsentligt, at politiet inddrages og orienterer skoleledelsen og klasselæreren om det skete, for at udrydde eventuelle forestillinger. I tilfælde, hvor lærere/pædagoger er til stede ved ulykker, skal skolelederen sørge for, at der efterfølgende tilbydes krisehjælp.

I samtalen er det vigtigt, at der tales åbent og konkret om det, der er sket, og at der skabes mulighed for, at børnene kan tale om det, de tænker og føler. Klasselæreren og ”støttelærer(e)” vurderer derefter selv, hvad der er mest hensigtsmæssigt resten af skoledagen. Det vigtigste er, at børnene bliver på skolen, indtil skoledagen er forbi. De voksne bør være opmærksomme på børn, som reagerer særlig voldsomt på det skete og eventuelt underrette hjemmet, inden eleven sendes hjem.

Om begravelsen

Skoleleder og klasseteam koordinerer, hvem der spørger de pårørende, om de ønsker at lade barnets klassekammerater deltage i begravelsen. Hvis de pårørende er indforstået hermed, sker følgende:

Når tidspunkt for begravelsen er fastsat, gives en kortfattet mundtlig meddelelse til eleverne om muligheden for deltagelse i begravelsen. Der sendes også en skriftlig meddelelse til hjemmet om deltagelse i begravelsen, idet dette bør ske i følgeskab med en voksen, der kan håndtere og rumme det pågældende barns sorg reaktion.

At være en del af begravelsen kan for klassekammeraterne være af stor betydning for bearbejdningen af sorgen i den nærmeste tid, men det er væsentligt, at frivilligheden råder. Der må ikke øves noget pres.

Klasselæreren/klasseteamet samtaler med klassen om, hvad der skal ske ved begravelsen - dette er vigtigt, hvad enten børnene skal deltage i begravelsen eller ej. Klasselæreren/teamet sørger for at sende blomster til begravelsen fra klassen, og skolelederen sørger for, at der sendes blomster fra skolen og evt. SFO.

På begravelsesdagen hejses flaget på halv stang. Efter begravelsen skal flaget på hel. Skolelederen drager omsorg for dette.

Tiden efter begravelsen

Det er vigtigt at der i tiden efter begravelsen tages tiltag til at bearbejde dødsfaldet og de oplevelser som klassekammeraterne har gennemgået sammen. Det er vigtigt at arbejdet med mindet om den afdøde klassekammerat; f.eks. kan der arbejdes med mindeord eller mindetavler. Det kan have stor betydning for klassen, at den afdøde elevs stol og bord bliver stående i klasseværelset et stykke tid. Der kan være konkrete ting, der minder om vedkommende, som der kan tages vare på.

Det er desuden en god ide, at lade klassens elever skrive til afdøde barns hjem, samt at lade klassen besøge gravstedet ved udvalgte lejligheder.

Det vil i lang tid efter være meget betydningsfuldt at føre samtaler i klassen, hvor eleverne får mulighed for at sætte ord på tanker og følelser i forbindelse med det skete. Det er dog vigtigt at være opmærksom på børnenes signaler, der fortæller, hvornår de er klar til at tale om det skete.

Opfølgningen - elevernes sorg reaktioner

Nogle elever "bearbejder" hurtigt sorgen efter dødsfaldet. Andre vil først få mærkbare reaktioner nogen tid efter.

Ofte vil man se skyldfølelse som sorgreaktion hos børn og unge, en skyldfølelse der ofte forbindes med, at de ikke føler de kan "tillade sig" at lege og have det sjovt. En anden sorg reaktion hos børn og teenagere er den såkaldte "magisk tænkning": døde han/hun fordi jeg sagde, hun var dum? Døde han, fordi jeg gjorde noget grimt ved ham? Begge disse er naturlige sorg reaktioner, som skal have plads og kunne rummes.

I sorg-bearbejdningsfasen kan sundhedsplejersken, skolepsykologen og ressource lærere på skolen være vigtige ressourcepersoner der med fordel kan inddrages i

Det er yderst vigtigt, at klasselæreren/klasse teamet får stor støtte og hjælp af skoleledelse såvel som kolleger igennem hele forløbet. Skoleledelsen tager initiativ til, at klasse teamet og andre lærere der har været tæt på processen samles og taler om, hvordan det går med klassen. Det er også her at det vurderes, om klassen eller enkelte elever har brug for yderligere professionel hjælp. Et forældremøde om, hvordan man kommer videre i klassen kan være nyttigt.

3. Dødsfald (personale)

Umiddelbart efter dødsfaldet

1. Skolelederen orienteres og orienterer derefter hele personalegruppen, via en fællessamling i personalerummet. Informationen skal være kortfattet, enkel og korrekt. Der ringes til de lærere, som er tætte kolleger med den afdøde, men ikke til stede på bekendtgørelsestidspunktet.
2. Eleverne i klassen/klasser, som afdøde har undervist i, informeres om dødsfaldet og der tales åbent om det.
3. Forældrene i den/de berørte klasse/klasser får besked fra kontoret, hvori skolens leder informerer om det skete, og hvor forældrene bedes være ekstra opmærksomme på hjemme at tale om det.
4. Det skal overvejes om der skal ringes til forældrene, idet det er vigtigt at sikre, at ingen elever er alene hjemme, når de kommer hjem fra skolen/SFO/klub.
5. Børn, som ikke er til stede, underrettes om det skete (evt. via forældrene).
6. Klasselæreren, eller en anden primær lærer/pædagog overleverer en beskrivelse af forløbet af dagen til kollegerne i klassen, til skolens ledelse og til andre berørte kolleger og ressourcepersoner.

7. Det er meget vigtigt, at ovennævnte person ikke står alene i situationen, og at denne får stor støtte og hjælp af kollegerne. Det er vigtigt at personen siger ærligt hvis denne ikke føler at kunne magte opgaven. Det anbefales at der tales med skolelederen om dette.
8. Skolens øvrige klasser orienteres af deres respektive klasselære eller af anden gennemgående lærer i klassen, og der indledes en samtale om det der er sket.
9. Skolelederen har ansvaret for, at flaget hejses på halv stang, når samtlige klasser er underrettet.
10. Skolelederen skriver en meddelelse til samtlige af skolens elever og deres forældre om dødsfaldet.
11. Der afholdes en fælles mindehøjtidelighed, helst dagen efter meddelelsen om dødsfaldet. Hvis det er muligt, inddrages børnene fra den pågældende klasse i planlægningen af mindehøjtideligheden. Skoleleder drager omsorg for, at de pårørende inviteres til mindehøjtideligheden.
12. I tilfælde af trafikuheld er det væsentligt, at politiet inddrages og orienterer skoleledelsen og klasselæreren om det skete, for at udrydde eventuelle forestillinger. I tilfælde, hvor lærere/pædagoger er til stede ved ulykker, skal skolelederen sørge for, at der efterfølgende tilbydes krisehjælp.

4. Ulykker på skolen

Ved ulykker på skolen, husk rækkefølgen;

**Stands ulykken - Giv livreddende førstehjælp - Tilkald hjælp - Giv almindelig førstehjælp!
Hjælp kan tilkaldes sideløbende med førstehjælp – send eventuelt elever afsted!**

Ved alvorlige ulykker

1. Efter det akutte er blevet håndteret, skal den/de pågældende lærere/pædagoger, der er til stede på ulykkesstedet, underrette kontoret (hvis dette ikke allerede er gjort) og forsøge at holde de øvrige børn væk fra ulykkesstedet. Det er vigtigt at den/de voksne bevarer roen og er dem der udstikker retningslinjerne for de involverede.
2. Aftal hvem, der ringer efter hjælp (112) Læreren/pædagogen kan også selv ringe efter hjælp (112).
3. Husk at det er vigtigt at kontoret/skoleleder underrettes hurtigst muligt.
4. Skoleleder/kontoret sørger for, at en/flere andre personer kan hjælpe i situationen med hensyn til førstehjælp og beroligelse samt normalisering af situationen for de øvrige børn.
5. Skoleleder/afdelingsledere sørger desuden for, at der medsendes en person fra personalet til hospitalet med den/de tilskadekomne.
6. Når ulykken er under kontrol, kontakter skolelederen/kontoret straks det/de berørte hjem.
7. Har det forulykkede barn søskende på skolen, skal der særskilt tages hånd om dem.
8. Barnets klasse/børnegruppen skal orienteres om ulykken. Det skal understreges overfor alle, at det alene påhviler skolens ledelse og personale at orientere og videreformidle den korrekte information om det skete. Derfor er det ikke tilladt for eleverne at anvende deres telefon i forbindelse med eller umiddelbart efter hændelsen – hverken til at tage billeder eller kontakte personer uden for skolen.

Opfølgning

- Børnene skal have kortfattede, præcise oplysninger om ulykken. Der sendes brev hjem til forældrene i klassen fra skolelederen.

- Vær opmærksom på, at reaktionsmønstrene efter en ulykke ikke altid er ens. Mange, som ikke umiddelbart ser ud til at reagere, kan få reaktioner senere. Børn og voksne, som vurderes at have behov for det, skal tilbydes særlig efterbehandling.
- Ved skader, der fører til længere hospitalsophold, holder klasselæreren/teamet/kontaktpædagogen kontakt med hjemmet og sygehuset.
- Hvis en barn får varige mén efter ulykken, følges dette specielt op af klasselæreren/teamet/pædagogen med hensyn til genforeningen med skole og fritidsmiljøet.

5. Ulykker der sker uden for skolens område (ekskursioner, lejrskole etc.)

Personalets håndtering af ulykken

1. Skaden/ulykken begrænses og hjælp tilkaldes (112)
2. Læreren/pædagogen tager sig af den/de forulykkede barn/børn, indtil hjælpen når frem.
3. Læreren/pædagogen skaffer sig overblik over situationen: Hvad er der sket? Hvem er involveret? Hvem er vidne til ulykken?
4. Så snart det er muligt underretter læreren/pædagogen skolen.
5. Læreren/pædagogen tager sig af de øvrige elever – eller sørger for, at en kollega gør dette.
6. Vær opmærksom på, om nogle af børn reagerer ved at gå i panik eller i chok.
7. Læreren/pædagogen sørger for at bringe de øvrige børn tilbage til skolen.
8. Hvis det er muligt, tager en lærer/pædagog med den/de forulykkede børn på hospitalet.
9. Læreren/pædagogen inddrager samtlige børns mobiltelefoner.

Skolelederens håndtering af situationen

1. Skolelederen underretter det/de berørte hjem.
2. Skoleleder skaffer evt. hjælp til at få de resterende børn bragt hjem til skolen/fritidshjem.
3. Skoleleder kontakter hospitalet for at få underretning om den/de forulykkede børn.
4. Skoleleder sørger for at underrette klasselæreren og/eller klassens teamlærere/pædagogerne.
5. I tilfælde af større ulykker sørger skoleleder for at underrette hele personalegruppen.
6. Skoleleder sørger for brev til forældregruppen.

Skoleledelsens videre håndtering af situationen efter barnet/børnene er tilbage på matriklen

1. Skoleledelsen sørger for, at en fra ledelsesteamet samt en ekstra lærer/pædagog står til rådighed, når lærere/pædagoger og børnegruppe vender tilbage til matriklen. Den ekstra lærer/pædagog er så vidt muligt en kendt person for børnegruppen.
2. Alt efter behov sørger lederen for forplejning af medarbejdere og børn ved tilbagekomsten.
3. Skoleledelsen sørger for, at børnene holdes samlet, indtil deres forældre afhenter dem.

NB! Er der tale om en ulykke med dødelig udgang, så træder handlingsplanen for dødsfald i kraft.

Opfølgning

Børnene skal have åbne og ærlige oplysninger om, hvad der er sket.

Bemærk at reaktionsmønstrene efter en ulykke er ikke ens. Vær opmærksom på, at mange, som ikke umiddelbart ser ud til at reagere, kan få reaktioner senere.

Både børn og voksne, som har behov for det, skal tilbydes særlig efterbehandling.

Ved skader, der fører til længere hospitalsophold, holder klasselæreren/teamet/kontaktpædagogen kontakt med hjemmet og sygehuset.

Hvis en elev får varige mén efter ulykken, følges dette specielt op af klasselæreren/teamet/kontaktpædagogen med hensyn til genforeningen med skole/fritidsmiljøet.

6. Alvorlig sygdom hos elev

Når skolen modtager meddelelse om en elevs alvorlige sygdom, orienterer skolelederen klassens lærere og afdelingslederne.

Det aftales med forældrene til den sygdomsramte elev, hvordan meddelelsen evt. formidles videre til eleverne og deres forældre.

Nogle forældre vil vælge at henvende sig direkte til klasselæreren/pædagogen, som sørger for at formidle disse henvendelser videre til skolelederen eller anden relevant ledelsesperson.

Skoleledelsen aftaler med klasselæreren/pædagogen vedrørende formidling til andre voksne og børn omkring barnet. I nogle tilfælde kan det være fornuftigt at spørge den ramte familie om de selv vil orientere klassen om sygdommen.

Klassens forældre informeres mundtligt eller skriftligt. Informationen skal være enkel og korrekt, så man undgår rygtedannelse.

7. Alvorlig sygdom hos forældre/nær pårørende til elev

Hvis en lærer, pædagog eller ledelsesperson på skolen erfarer, at en forældre/nær pårørende til en elev er blevet alvorligt syg, har denne pligt til at orientere relevante kolleger og skolens ledelse.

Det aftales med den pågældende alvorligt syge forælder eller dennes andre voksne pårørende i hvilket omfang elevens klassekammerater og evt. forældre skal orienteres og hvordan.

I nogle tilfælde kan det være fornuftigt at spørge den ramte familie om de selv vil orientere klassen om sygdommen.

Klassens forældre informeres mundtligt eller skriftligt. Informationen skal være enkel og korrekt, så man undgår rygtedannelse.

Det er vigtigt at læreren/pædagogen har en kontinuerlig kontakt med familien. Sygdom er en proces, hvor forløbet kan ændre sig løbende. Derfor er det en god ide jævnligt at invitere til dialog med familien, så der er føling med, hvad der sker. På den måde kan eleven bedre støttes.

Læreren/pædagogen kan forsøge at forpligte forældre til at informere skolen løbende i sygdomsforløbet og især hvis der opstår betydningsfulde/kritiske forandringer. Det er vigtigt at der jævnligt spørges til, hvordan din elev har det og hvordan det går derhjemme

Vær opmærksom på ændringer i elevens adfærd, som påkalder sig bekymring. Det er vigtigt at der handles på denne bekymring ved at sørge for, at barnet får hjælp rette tid og sted.

8. Alvorlig sygdom hos personale

Når skolen modtager meddelelse om en kollegas alvorlige sygdom, aftales det nærmere mellem skolen og den pågældende kollega hvorledes kolleger og eventuelt elever skal orienteres.

Klassens forældre og elever kan eventuelt informeres skriftligt. Informationen skal være enkel og korrekt, så man undgår rygtedannelse.

9. Når personale mister nærtstående slægtning

Ved nærmeste familie forstås i denne forbindelse: ægtefælle, børn, børnebørn, svigerbørn, forældre, stedforældre, svigerforældre, bedsteforældre, søskende, ægtefælles bedsteforældre og søskendes ægtefælle.

Lige efter dødsfaldet:

Skoleleder underretter personalet om det skete.

Efter aftale med medarbejderen underretter skolelederen de klasser/børnegrupper, der har medarbejderen, om årsagen til lærerens fravær.

Der sendes en buket blomster til familien fra skolen.

Skolelederen tilbyder medarbejderen en samtale, hvor relevante ting drøftes. Herunder diverse støtte- og hjælpeforanstaltninger, som arbejdspladsen kan tilbyde eller være med til at tilbyde.

10. Børn ramt af skilsmisse

Skilsmisse er en livskrise og en meget stor livsændring for det enkelte barn.

For børn i institutionsalderen spiller lærere og pædagoger ofte en meget vigtig rolle. Børnene ser typisk den gode lærer eller pædagog som en central voksen i sit liv. Derfor kan deres hjælp gøre en forskel for skilsmissebarnet.

En af de vigtigste forudsætninger er, at der er en kultur for at tale om tingene, og det er derfor vigtigt at gøre det klart for forældrene, at åbenhed på skolen er en værdi.

Eleven skal i tiden efter skilsmissen tilknyttes en voksen (kontaktlærer/pædagog/leder) på skolen som eleven i forvejen har en tillidsfuld og god relation til og som kan have fokus på elevens behov. Kontaktlæreren/pædagogen skal løbende invitere eleven til at tale om situationen, herunder forsøge på at være åben, og anerkendende for de følelser som barnet har. Man kan f.eks. lade barnet vide, at man forstår hvorfor barnet er ked af det, og forsøge at give barnet en fornemmelse af, at følelserne er legitime.

Det er vigtigt at den voksne pædagog/lærer omkring barnet anerkender, at sådanne følelser kan være langvarige og komme og gå. Den vigtigste indsats er at lytte. Eleven har ikke nødvendigvis brug for løsninger og kloge svar. Husk også at forblive neutral – det er meget vigtigt, at den voksne ikke taler den ene forældres sag frem for den anden.

Det er vigtigt at læreren/pædagogen har en kontinuerlig kontakt med familien. Skilsmisse er en proces, hvor forløbet løbende kan ændre sig. Derfor er det en god idé jævnligt at invitere til dialog med familien, så læreren/pædagogen har føling med, hvad der sker. På den måde kan eleven bedre støttes. Det er i det hele taget en fordel for barnet hvis forældrene kan forpligtes til at informere skolen løbende i skilsmisseforløbet og i sær hvis der opstår betydningsfulde forandringer.

Klasselæreren/kontaktlæreren/teamet/pædagogerne er særligt opmærksomme på barnets trivsel og reaktioner.

Hvis en elev i et skilsmisseforløb mistrives, skal man forholde sig professionelt til situationen, og derfor er et møde oplagt. Den voksne professionelle skal være meget tydelig omkring, at mødets fokus er eleven, da forældrene højst sandsynligt vil være meget opmærksomme på, om den voksne omkring barnet holder med én af dem. Den voksne professionelle skal beskrive sine observationer og holde fast i barnets behov, og sige tydeligt hvis denne mener, at eleven har brug for, at der sker ændringer i den nuværende situation.

En lærer eller pædagog skal ikke gå ind i store mæglingsprocesser, men kan guide forældrene til at opsøge steder, hvor de kan få hjælp. Fasthold kontakten til begge forældre – og tag ikke parti. Klasselæreren/kontaktpædagog/ kontaktlæreren videregiver nødvendige oplysninger til relevante kolleger på skolen. Klasselæreren/kontaktpædagog/ kontaktlæreren skal løbende holde skolelederen og nærmeste leder underrettet.

Nogle skilsmissebørn har problemer, der kræver en anden indsats, end pædagoger og lærere kan give. I sådanne tilfælde er det væsentligt, at du hjælper barnet videre, f.eks. til en skolepsykolog eller en samtalegruppe. De fleste børn kan have glæde af at tale med og være blandt andre børn, der også har oplevet brud mellem forældrene.

Aktuelle telefonnumre

- Skoleleder Rikke Pazdecki: 21637166
- Viceskoleleder Michael Hauberg-Zittlau: 50437375
- SFO-leder & Pædagogisk leder Bg. - 4. klasse Pia Rømer Thorsen:
- Pædagogisk leder 5. - 9. klasse Karina Landsbo-Pedersen:
- Kontakt-/ressourceperson Ea Eskjær-Køppen: 21934728
- Bestyrelsesformand Claus Patuel:
- Skolens kontor: 39696344

Relevant litteratur

Bugge, K. E. & Røkholt, E. G.: **Børn og unge i sorg**
Munksgaard Danmark (2010)

Carlsen, Line Thoft: **Den dag min mor fik kræft**
1. udgave, 1. oplag Kræftens Bekæmpelse (2013)

Carlsen, Line Thoft: **Min far spiller fodbold i himlen**
1. udg, 2. oplag. Kræftens Bekæmpelse (2015)

Dyregrov, A.: **Sorg hos børn: En håndbog for voksne**
2. udg. Psykologisk Forlag A/S (2007).

Heldbjerg, Kirsten: **Når far eller mor får kræft - et inspirationsmateriale til lærere og pædagoger i grundskolen**
1 udg. 1. oplag Kræftens Bekæmpelse (2015)

Schmidt, Bønnerup & Mølbak: **Albert er skilt - om børn og skilsmisse (4-8 år)** Dansk psykologisk forlag (2015)

Schmidt, Bønnerup & Mølbak: **Min skilte familie - om børn og skilsmisse (9-13 år)**
Dansk psykologisk forlag (2015)

Relevante links

OmSorg - Kræftens Bekæmpelse

Liv og død i børnehøjde

Det nationale sorgcenter - børn og unge

Børns vilkår - skilsmisse

Mig i midten - skilsmissesite for børn

Skolen: Temanummer om børn og sorg

OmSorg - til fagfolk

Er du klar til elevs sorg?

Winther-Lindqvist & Mogensen: **Forudsigelighed støtter børn i sorg**

Tidsskriftet Vera (64) (2013) [LINK](#)

Relevante undervisningsmaterialer

Undervisningsmaterialer og film Kræftens Bekæmpelse

DR-skole tema om børn og sorg

Tekstforslag til breve

Bilag A:

Meddelelse om dødsfald

Kære

Klassen har i dag modtaget den tragiske meddelelse, at "navn" er død. Dette er naturligvis noget, som vi alle, og især klassens elever er meget berørt af. Vi vil derfor de nærmeste dage bruge en del tid i klassen på at tale om det der er sket.

Vi vil som skole sørge for, at der de næste dage er voksne ressourcepersoner til stede, som eleverne kan henvende sig til for at snakke med de elever der har behov for dette.

Det vil være af stor betydning for børnene, at man også hjemme taler åbent, om det skete. I er meget velkommen til at kontakte os, hvis der er noget som I mener vi som skole skal være opmærksomme på.

Hvis der bliver brug for yderligere oplysninger eller hjælp, er I velkommen til at kontakte mig.

Med venlig hilsen

Bilag B:

Informationsbrev om begravelse

Kære

Det er nu blevet bestemt, at "navn"s begravelse finder sted dag.... den ... kl. ...ved ...kirke.

Efter aftale med "navn"s familie vil klassen/personalet kunne deltage i begravelsen. Deltagelsen er naturligvis frivillig, men det vil være godt, hvis så mange som muligt deltager, da dette kan være af stor betydning for bearbejdningen af sorgen i den nærmeste tid.

Skolelederen/klasselæreren/pædagogerne/faglærerne vil også deltage, men det er vigtigt, at børnene også har en anden voksen med sig.

Med venlig hilsen

Bilag C:

Informationsbrev ved lærerens/SFO-personales død

Kære forældre (i "klasse")

Klassen har i dag modtaget den tragiske meddelelse, at "navn" er død. Dette er naturligvis noget, som vi alle, og især klassens elever er meget berørt af. Vi vil derfor de nærmeste dage bruge en del tid i klassen/SFO'en på at tale om det der er sket.

Vi vil som skole sørge for at der de næste dage er voksne ressourcepersoner til stede, som eleverne kan henvende sig til for at snakke med de elever der har behov for dette. Det vil være af stor betydning for børnene, at man også hjemme taler åbent, om det skete.

I er meget velkommen til at kontakte os, hvis der er noget som I mener vi som skole skal være opmærksomme på.

Kontakt os gerne for yderligere information eller hjælp.

Med venlig hilsen